

Ткаченко Ю.М., методист обласного методичного кабінету НМЦ ЦЗ та БЖД Дніпропетровської області

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ – ВАЖЛИВИЙ МЕТОД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Безпека життєдіяльності людини тісно пов'язана з її психікою. Відомо, що надзвичайні події здійснюють потужний вплив на стан психічного здоров'я людей, які постраждали від них або брали участь у ліквідації їхніх наслідків. Надзвичайні ситуації, великомасштабні аварії й катастрофи неминухо зумовлюють виникнення й широке поширення кризових станів особистості. Психологічний захист населення та психологічне забезпечення діяльності служби цивільного захисту на сьогодні є одними з найбільш пріоритетних напрямів у державній політиці нашої країни. Передумовою цілеспрямованого формування психологічної готовності до дій у надзвичайних ситуаціях є чітко організована психологічна підготовка майбутніх фахівців. Складність кризової ситуації потребує від фахівців сфери цивільного захисту емоційно-вольової стійкості, психологічної готовності до дій, комплексу професійно-службових якостей.

Досягти високої підготовки до дій в екстремальних умовах можна завдяки психологічному всебічному загартуванню, фундаментом якого є чітко організована психологічна підготовка. З метою якісної підготовки фахівців у навчальних закладах сфери цивільного захисту перед педагогічними працівниками стоять завдання з удосконалення навчально-виховного процесу, активного використання інтерактивних технологій навчання у відповідності до вимог сучасності.

Застосування активних методів групової роботи зумовлене необхідністю підвищення ефективності навчання за рахунок активного включення слухачів у процес не лише отримання, але і безпосереднього використання набутих знань, важливо сформулювати практичні навички з метою застосування їх в подальшій професійній діяльності.

Становлення фахівця як психологічно зрілої особистості на етапах життєвого і професійного шляху, його соціальна мобільність у суспільстві не можливі без урахування наявного рівня його комунікативних зв'язків, без розвитку комунікативних здібностей та комунікативного потенціалу.

Реалізація вказаних принципів можлива в контексті використання різноманітних форм активного соціального навчання, а саме соціально-психологічного тренінгу як засобу розвитку умінь ефективно взаємодіяти в ситуаціях спілкування, усвідомлення розвитку ресурсів особистісного впливу та способів попередження й розв'язання конфліктів.

Соціально-психологічний тренінг є особливою формою групової роботи із властивими йому можливостями, принципами, методами, обмеженнями, правилами і проблемами. За своєю суттю він є формою навчання, набуття

відповідних умінь і навичок, засвоєння нових психологічних можливостей та варіантів поведінки. Особливістю такої форми навчання є те, що людина, яка вчиться, займає в ній активну позицію, а набуття необхідних умінь і навичок відбувається у процесі відпрацювання, відчування, «проживання», набуття особистого досвіду поведінки. На думку К. Левіна фактично всі стійкі зміни в установках і поведінці особистості відбуваються не в особистісному, а саме у груповому контексті. Лише у груповій роботі учасники навчаються спостерігати поведінку один одного й миттєво усвідомлювати все, що відбувається у групі й власній поведінці. Це значно підвищує ефективність формування чи корекції усвідомлюваних майбутнім фахівцем особистісних і професійних особливостей, а відповідно, дає можливість замінювати неефективні установки і способи поведінки на нові та більш ефективні. Соціально-психологічний тренінг – навчальна технологія, орієнтована на використання активних методів групової роботи.

Соціально-психологічний тренінг має дві фази – діагностичну та корекційну. Під час діагностичної фази тренінгу виконуються такі завдання:

- пізнання своїх особистісних якостей, комунікативних особливостей, рефлексія власного спілкування та поведінки;
- засвоєння інформації про сприймання кожного учасника тренінгу як особистості, його вміння спілкуватися з людьми.

Під час корекційної фази соціально-психологічного тренінгу відбувається виправлення недоліків кожного учасника, окреслюються шляхи удосконалення психологічної компетентності, вироблення у них певних якостей, що закріплюють його статус у системі міжособистісних стосунків сприяє професійному зростанню, розвитку його психологічної й життєвої компетентності, а саме:

- уміння знайти в людській психології: здатність швидко і правильно оцінити психологічні особливості, сильні та слабкі сторони людини; розуміти настрої, думки, почуття інших;
- морально-комунікативні: доброзичливість, емпатія, справедливість, такт, доступність, комунікабельність та ін.

У професійній діяльності фахівців цивільного захисту (особливо фахівців психологічної служби) спілкування займає особливо важливе місце. Від його ефективності залежить успіх діяльності в цілому. Спілкування фахівця ДСНС України передбачає уміння використовувати різноманітні засоби й методи впливу на особистість, адекватно сприймати і розуміти її, налагоджувати ефективну взаємодію. За рахунок правильної організації спілкування покращується результат сумісної діяльності, самопочуття її учасників, менше часу йде на вирішення проблем, створюється сприятливий для роботи соціально-психологічний клімат. Розвиток практичної психології потребує від майбутніх фахівців опанування елементарними діагностичними методами, а також методами психологічного впливу й навчання, до яких належить соціально-психологічний тренінг.

Соціально-психологічний тренінг, як правило, проводиться у групах з 6–12 осіб і базується на основному принципі – добровільності, тому його дотримання у процесі формування групи є обов'язковим. В процесі групової взаємодії між учасниками відбувається визнання особистісних якостей кожного, складаються партнерські взаємовідносини, взаємоповага і взаєморозуміння, що також сприяє отриманню учасником навичок взаємодії при спілкуванні, сприйманні та розумінні партнерів. Набуття навичок і досвіду відбувається завдяки активній участі всіх членів групи і кожного зокрема й базується на принципі активності, який передбачає не засвоєння готових знань та прийомів, а самостійне відпрацювання найефективніших навичок спілкування.

Під час тренінгу використовуються ігрові методи, групові дискусії, аналіз конкретних ситуацій, рольові ігри, вербальні та невербальні техніки, які направлені на розвиток соціальної перцепції, засвоєння теоретичних знань у безпосередньому їх відпрацюванні на практиці.

В сучасних умовах розвитку суспільства майстерність спілкування, знання психологічних особливостей та застосування психологічних методів доволі необхідні фахівцям, робота яких передбачає постійні контакти типу «людина-людина».

Соціально-психологічний тренінг як форма підготовки фахівців до професійної діяльності насамперед повинен бути спрямований на оволодіння певними соціально-психологічними знаннями, на розвиток комунікативних здібностей особистості, здатності аналізувати ситуацію, поведінку, стан як членів групи, так і свій особистісний, уміння адекватно сприймати себе й оточуючих. При цьому виробляються й корегуються норми особистісної поведінки та міжособистісної взаємодії, а також розвивається здатність миттєво реагувати на ситуацію, швидко змінюватись у різних умовах і різних групах, що стає ефективним підґрунтям подальшої соціальної та професійної мобільності фахівців, накопичення власного актуального досвіду, пов'язаного із сучасним станом суспільства, освіти й особливостями конкретної професійної діяльності. Важливо відмітити, що соціально-психологічний тренінг володіє цілим рядом специфічних особливостей та відмінностей від традиційних методів підготовки фахівців, що значно розширює межі його застосування.

По-перше, тренінг дає можливість змінювати не лише обсяг знань, умінь і навичок, а й установки, відношення, мотивації особистості.

По-друге, саме тренінг забезпечує можливість застосування різноманітних методичних прийомів, за допомогою яких можна досягати максимальної подібності ситуації.

По-третє, під час тренінгу підготовка фахівців може здійснюватись безпосередньо на моделях певної професійної діяльності, що сприяє не лише засвоєнню необхідних знань, умінь, навичок, а й збагаченню життєвого та професійного досвіду.

По-четверте, знання, уміння й навички, загалом увесь досвід, якого набувають під час тренінгу, відрізняється особистісним, «прожитим», пов'язаним з емоційними переживаннями, характером.

Необхідно зауважити, що за допомогою вищезазначених особливостей психологічного тренінгу набуті під час групової роботи різноманітні знання, уміння, навички, відношення, установки набувають високої міцності й генералізованості, що дозволяє суб'єкту застосовувати їх у широкому діапазоні ситуацій. Так, при традиційних методах навчання інформація про те, наскільки ефективними є ті чи інші знання для практичної діяльності фахівців, як правило, є віддаленою в часі. А в тренінгу отримана інформація відразу співвідноситься з діяльністю й поведінкою, на основі чого усвідомлюються всі переваги й недоліки наявних у фахівця знань, умінь, навичок. На думку І. Вачкова, для того щоб отримати користь від соціально-психологічного тренінгу, необхідно:

- мати елементарне уявлення про ефективне спілкування, різноманітні стратегії й технології спілкування;
- сформувані до різноманітних стратегій і технологій спілкування особисте ставлення, тобто вибрати серед них ті, які підходять саме вам;
- відпрацювати конкретні техніки, необхідні для спілкування в різноманітних ситуаціях, випробувати різні стратегії поведінки і, найважливіше, – «прожити» різноманітні ситуації спілкування з іншими учасниками у «живому процесі» тренінгу для набуття диспозиційних умінь.

Таким чином, сутність психологічної підготовки полягає в розвитку і формуванні у фахівців ДСНС України соціально-психологічної компетентності особистості та надійної емоційно-вольової стійкості до виконання завдань в екстремальних умовах.

Уваров Ю.В., кандидат технічних наук, доцент, начальник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту;

Чікаліна Т.М., науковий співробітник Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Проблема підготовки кваліфікованих фахівців, відповідність їх рівня кваліфікації вимогам виробництва, формування компетентностей фахівця, затребуваних на ринку праці, – актуальні питання сучасної професійної освіти України. Необхідність створення і впровадження у практику нових ефективних підходів і методів регулювання професійного навчання визначається зростаючою значущістю людського потенціалу в вирішенні соціально-економічних потреб суспільства, до яких відносяться: прискорення темпів оновлення виробництва; «старіння» отриманих кваліфікацій, що вимагає їх постійного оновлення; економічна, культурна й політична глобалізація і пов'язана з цим інтернаціоналізація освіти, що робить вітчизняну систему професійної освіти і навчання відкритою для